

Posudek vedoucího práce

Název práce: Inkluze žáků-cizinců do základních škol

Autorka: Lucie Volejníková

Studijní program: M7503 – Učitelství pro základní školy (2. stupeň)

Studijní obor: MZS2VO-MZS2CJ Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – český jazyk a literatura Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – výchova k občanství

Práce se zabývá inkluzí žáků-cizinců do českých škol, přičemž se zaměřuje na jazykové vzdělávání. Autorka se tedy zaměřuje na proces osvojování si českého jazyka žáky, kteří mají jiný mateřský jazyk než český. Toto téma nabylo na významu s počátkem ruské invaze na Ukrajinu, v jejímž důsledku navštěvuje nyní české školy pravděpodobně největší množství žáků-cizinců za posledních dvacet let. Získané poznatky tak potenciálně mohou stát podněty pro reflexi toho, jak se české školství s touto situací vyrovnává.

V teoretické části autorka popisuje zejména klíčové pojmy „inkluze“ a „integrace“ a pak zejména rozdíly mezi nimi. Velký prostor je následně věnován legislativnímu rámci inkluze, respektive jazykovému vzdělávání žáků-cizinců. Je třeba předem vyzdvihnout, že autorka pojednala teoretickou část práce výstižně, avšak stručně. Zpracovává všechny nezbytné pojmy, které pak i využívá v dalším textu, ale teoretická část práce není zbytečně rozsáhlá či zahlcující. Autorka také shrnuje statistické údaje o vývoji počtu žáků cizinců v českých školách. Ty svědčí nejen o postupném nárůstu – a tedy větším počtu učitelek a učitelů, kteří se s problematikou jazykové přípravy cizinců setkávají, ale také o značných regionálních rozdílech. Autorka zmiňuje počátek nárůstu žáků-cizinců od školního roku 2013/2014 – zde je potřeba doplnit souvislost s Ruskou anexí Krymského poloostrova a válkou na Donbase, odkud od té doby řada ukrajinských obyvatel utekla právě do České republiky.

V poslední části se Lucie Volejníková zaměřuje na procesy začleňování žáků-cizinců do vzdělávacího procesu. To je důležité nejen po formální stránce, ale také z toho vyplývají možnosti a omezení, které učitelky a učitelé (potažmo ředitelky a ředitelé) mají. Tato část práce zároveň vykračuje za zaměření pouze na jazykové vzdělávání a popisuje obecné metodické aspekty inkluze, které tvoří nutný kontext jazykového vzdělávání. Pro praktickou část práce pak jsou klíčové faktory v odborné literatuře považované za klíčové pro úspěšné osvojení si nového jazyka žáky-cizinci: délka pobytu v České republice, mateřský jazyk (a jeho podobnost českému jazyku), motivace a vliv rodiny, ne/existence společného dorozumívacího kódu na počátku procesu učení a míra odlišnosti kulturních vzorců (s. 25-26).

V praktické části práce autorka využívá dotazníkového šetření k ověření jazykových znalostí žáků vietnamské, ukrajinské a české národnosti, se zastoupením po sedmi žácích v každé z kategorií. Kromě samotného jazykového testu obsahuje dotazník také část věnovanou podmínkám, které respondenti mají pro učení se českého jazyka vč. mimoškolních. Z této části bych zde zdůraznil zejména zjištění, že žáci-cizinci z dotazování na různé způsoby učení se českého jazyka nejvýše hodnotí školu, jako zdroj jazykových znalostí (před televizí a mobilními aplikacemi). Zejména mezi žáky vietnamského úvodu je pak rozšířené doučování, což může souviset jak s odlišnostmi obou jazyků, tak pravděpodobně se stabilnější ekonomickou situací těchto žáků ve srovnání s žáky původem z Ukrajiny, u kterých je délka pobytu v ČR výrazně kratší (s. 38).

V případě jazykového testu nejlépe dopadli žáci českého původu. Zde se práci nevyhýbá mírně banálnímu vyznění, nicméně z této části autorka vyvozuje i další závěry. Mám na mysli zejména korelace s výše zmíněnými podmínkami pro osvojení si cizího jazyka. Například se potvrdila souvislost mezi délkou pobytu v ČR a mírou osvojení si jazyka a také význam podobnosti jazyků. Kromě toho autorka také vyzdvihuje význam intenzity vzdělávání – např. roli doučování – jež může být klíčová zejména v počátku celého procesu. Autorka také upozorňuje na limity svého výzkumu, když uvádí, že

s ohledem na stejný věk žáků, nelze z dotazníkového šetření vyvodit nic o vlivu věku žáků na rychlost učení se cizího jazyka.

Celkově hodnotím práci jako zdařilé uchopení tématu, které je součástí každodennosti českého školství a nejspíše tomu tak bude i do budoucna. V rámci celkového hodnocení práce je třeba také upozornit na to, že ačkoliv se v názvu práce objevuje slovo „inkluze“, samotná práce s ním pracuje v užším významu tohoto slova ve vztahu k jazykovému vzdělávání. V praktické části je zřejmé, že tabulky 2 a 3 byly vytvořeny na základě nepříliš vhodně zvolené otázky, protože poskytují jen obtížně škálovatelná data. Po formální stránce je práce v pořádku, s občasnými hovorovými obraty. Celkově oceňuji věcnost autorčina stylu a také to, že práce nereprodukuje národnostní stereotypy. Z výše uvedených důvodů navrhuji hodnocení A a doporučuji práci k obhajobě.

V Římě 3.6. 2023

Mgr. Václav Sixta Ph. D.